

Silné a slabé stránky malého a stredného podnikania v Slovenskej republike na príklade vybraného samosprávneho kraja

Strengths and Weakness of Small and Medium Enterprises in the Slovak Republic on Example of Selected Region

Jarmila Vidová

Andrea Smiščíková

Abstract:

Purpose of the article: SMEs play an important role as producers of new goods and services, as carriers of innovation. They are promoters of intense competition, creating a culture of entrepreneurial energy, and also have the ability to establish and improve relations between enterprises. The remarkable feature is constantly creating new ideas, what innovative companies liquidate stagnant firms during economic cycles.

Methodology/methods: In formulating the scientific paper was used scientific methods of research, based on the classification of data from domestic and foreign sources, using conventional scientific methods such as analysis, synthesis and comparison. We also used the statistical method to query and scaling.

Scientific aim: The scientific paper is to determine the status of SMEs in the region of Bratislava. The main focus is on strengths and weaknesses of the business through empirical research. The focus of work will consist of a comparison of results in the diapason from 2002–2010. In the design of the proposed measures will improve the condition. The aim of our study was to detect the possibility of obtaining external funds for business.

Findings: Small and Medium Enterprises provides for the creation of new jobs. In the Slovak Republic, especially in the Bratislava region is business on increase evidenced by what also increase the number of businesses. Bridge financing used sources of business loans are. The most important criterion for obtaining funds from external sources for businesses is the interest rate.

Conclusions: The business community is crucial for competitiveness in a market economy at all levels. Because it has an important role in coping with competitive pressures of market forces. Businesses are carriers of stabilization, development and employment. The primary source of regional competitiveness, the competitiveness of its business units, which is determined by factors in the general environment, specific environmental factors of the region in which businesses operate and place-specific factors, internal and external business environment. Convenient location of the Bratislava region provides favorable conditions for building a position economically the most important region in Slovakia. The other positives are educated workforce, many universities and financial institutions.

Keywords: small enterprises, medium enterprises, Bratislava region, the primary source of regional competitiveness, the possibility of obtaining external funds for business

JEL Classification: M10, M21

Úvod

Najvýkonnejším motorom každej trhovej ekonomiky sú malé a stredné podniky. Pre revitalizujúcu ekonomiku je základnou výhodou malo-podnikateľskej sféry flexibilita a adaptabilita novým podmienkam. Malé podniky zohrávajú významnú úlohu z pohľadu zdroja nápadov, nových produktov a v neposlednom rade pracovných príležitosti. Hlavným problémom malých a stredných podnikov sú mnohé finančné, legislatívne a informačné bariéry. Vznik a rozvoj malých a stredných podnikov mal za následok oživenie ekonomiky hlavne tým, že tvoria nové pracovné príležitosti najmä v službách, obchode a remeselných činnostiach, formujú stanovisko občanov k trhovej ekonomike, utvárajú veľkú skupinu podnikateľov – reálnych vlastníkov a tiež ovplyvňujú vytváranie konkurenčného prostredia v ekonomike.

Za začiatok zvýšeného záujmu o MSP môžeme považovať Boltovskú správu, ktorá bola zverejnená vo Veľkej Británii v roku 1971. Správa vznikla na objednávku britskej vlády a jej zámerom bolo zdefinovanie, hlbšie pochopenie MSP a určenie možných spôsobov ich podpory. Práve vďaka tejto správe sa dostala dôležitosť MSP do hospodárskeho a akademického povedomia (Beaver, 2002). Táto forma podnikania sa často stretáva s nedokonalosťami trhu. Malé a stredné podniky majú často problémy so získaním kapitálu, úveru predovšetkým v počiatočných fázach svojho vývoja. Majú ťažší prístup k novým technológiám a inováciám v dôsledku obmedzených zdrojov. Vo vedeckej stati sme sa prostredníctvom empirického výskumu zisťovali problém súvisiace práve s dostupnosťou úverových zdrojov malých a stredných podnikateľov v Bratislavskom samosprávnom kraji.

1. Súčasný stav MSP

Podnikanie je kľúčovým predmetom záujmu v ekonomickej teórii sa počas posledného desaťročia. Podnikateľa môžeme definovať ako osobu s víziou, originálnymi nápadmi, vie sa rozhodovať a má odvahu skúšať niečo nové. Chová sa ako vodca, ktorý rozhoduje, ako by sa má podnikateľ, ktorý koordinuje a zabezpečuje všetky faktory výroby, ktorý má odborné znalosti v oblasti, v ktorej podniká. Podnikateľ je tiež vynálezca, ktorý prináša nové nápady, nové komodity, nové postupy a povzbudzuje svoj tím do nových aktivít. Podnikateľ je tiež organizátorom. Mnohí ekonómovia začleňujú podnikateľa za kľúčový aspekt ich výskumu. Prvý, kto opísal pod-

nikanie ako všade prítomné a potvrdil jeho kľúčovú úlohu v ekonomike, bol Richard Cantillon (1931). Jeho teória o podstate podnikania bola publikovaná v práci *Essai sur la Nature du Commerce en Général*. Bola podkladom pre práce mnohých ekonómov, Adama Smitha, Davida Huma. Vo svojej práci sa problematikou podnikania zaoberal aj Schumpeter (1934) Marshall (1920). Podľa Schumpetera je podnikateľ inovátorom, ktorý implementuje zmeny v rámci trhov prostredníctvom vykonávania nových kombinácií. Tie môžu mať niekoľko podôb: zavedenie nového tovaru, zavedenie nového spôsobu výroby, otvorenie nového trhu, nové usporiadania všetkých odvetví.

Malé a stredné podniky (MSP) sú jednou z hlavných zložiek ekonomiky a predstavujú najrozšírenejší typ obchodnej spoločnosti v Európe. Tradične, malé a stredné podniky zakladajú svoju konkurencieschopnosť na základe viacerých faktorov, majú tendenciu zameriavať najmä na regionálnych oblastiach, čo vedie k mimoriadne vysokému stupňu špecializácie a flexibility, vyplývajúcej z ich neformálnej organizácie, pričom podnikateľa zvyčajne predstavuje iba na jeho rozhodnutí výrobcu. Napriek tomu, v posledných rokoch, kvôli internacionalizácii trhov, globálnej konkurencii, šíreniu informačných a komunikačných technológií, strácajú svoj strategický význam v prospech iných kľúčových faktorov (napr. inovácia marketingová orientácia). (Verhees, 2004)

V členských štátoch Európskej únie, tak aj na Slovensku bol v posledných rokoch zaznamenaný veľký hospodársky rast, ktorý podnecoval malé a stredné podniky k vyšším a dlhodobjším investíciám. V súčasnom období, keď sa zmenili podmienky na trhu, sa väčšina investícií ukazujú ako nevýnosné. Eliminácia tržieb, dopytu, či znížená miera návratnosti investícií vyvolávajú komplikácie s úhradou úverov a záväzkov. Táto platobná neschopnosť ohrozuje ďalšie podniky a ich fungovanie. Banky v súčasnosti sprísnili úverové štandardy malým a stredným podnikom, tie však potrebujú likviditu pre svoj chod. MSP sú tým pádom pod vplyvom jednak zo strany dopytu a takisto zo strany financovania.

Finančná kríza má na malé a stredné podniky o mnoho väčší dopad, ako na tie, ktoré sú ako subdodávatelia naviazané na veľké podniky. Redukcia, resp. úplný výpadok zákaziek môže znamenať pre takýto malý podnik aj jeho zánik. Malé a stredné podniky nie sú v značnej miere zamerané na export, ale skôr na domáci trh. Preto je dôležitá kúpyschopnosť domáceho obyvateľstva, ktorá ovplyvňuje ich prosperitu. Vplyvom finančnej krízy sa však znižuje. Obyvateľstvo sa snaží viac šetriť, čo je spôsobené

redukcii príjmov a rastu nezamestnanosti. Je teda nevyhnutné prijať opatrenia na znižovanie dopadov finančnej krízy nielen v prostredí veľkých podnikov a korporácií, ale aj v prostredí MSP. (Sirotko, 2009)

2. Vymedzenie základných pojmov

Na základe definície Obchodného zákonníka č. 513/1991 Zb. v znení neskorších predpisov, § 2, ods. 1, podnikanie predstavuje sústavnú činnosť vykonávanú samostatne podnikateľom vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť za účelom dosiahnutia zisku. Podnikanie je vymedzené týmito viacerými znakmi, samostatnosť podnikateľa, výkon činnosti vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť, vykonanie činnosti za účelom dosiahnutia zisku a sústavná činnosť (Šubertová, 2005).

Okrem uvedenej definície je podnikanie vymedzené ostatnými autormi, ktoré sa líšia formálnou stránkou a zdôraznením určitého aspektu podnikania autorom v nadväznosti na obsah a účel publikácie, v ktorej sa definícia uvádza, pričom obsahová podstata definície zostáva zachovaná. Pojem podnikanie má svoje miesto aj v svetovej ekonomickej teórii a jeho obsah odzrkadľuje názory predstaviteľov jednotlivých ekonomických škôl. Ako príklad možno uviesť nasledovné definície: Podstatou podnikania je samostatné rozhodovanie v odbore podnikania o právnej forme podnikania, rozhodnutie o umiestnení podniku, jeho organizácii, miere použitia cudzieho kapitálu, o rozdelení hosp. výsledku, rozdelení rizika a pod. Účelom podnikania je zväčšiť majetok. To sa dosahuje rôznymi spôsobmi. Najčastejší je ten, že sú uspokojované potreby cudzích osôb výrobou úžitkových hodnôt, prípadne poskytovaním rôznych služieb. (Chodasová, A. *et al.*, 1994). Podnikanie je aj cieľavedomá ľudská činnosť vykonávaná za účelom uspokojovania vlastných potrieb podnikateľa prostredníctvom uspokojovania potrieb iných. (Strážovská, Cibáková, Lipianska, 1996).

V Európskej únii bola prvá jednotná definícia MSP prijatá v roku 1996 Európskou komisiou, ktorá v máji 2003 prijala nové odporúčanie (2003/361/ES), ktoré zohľadňovalo hospodársky vývoj od roku 1996. Toto odporúčanie nadobudlo účinnosť v januári 2005 a vzťahuje sa na všetky politiky, programy a opatrenia, ktoré Komisia uskutočňuje pre MSP. Nové odporúčanie (2003/361/ES) predpokladá, že používanie rovnakej definície v rámci Komisie, členských štátov, Európskej investičnej banky (EIB) a Európskeho investičného fondu (EIF) by viedlo k zlepšeniu konzistentnosti a účinnosti politík zameraných na MSP, a teda by zmierňovalo riziko

deformovania hospodárskej súťaže. (Odporúčanie Komisie 361/2003/ES). V mnohých západných demokraciách, napríklad v Nemecku, USA i Japonsku, boli pre MSP položené základy legislatívy v 50., respektíve 60. rokoch nášho storočia (Strážovská *et al.*, 1999).

Nová definícia MSP aktualizuje hraničné hodnoty, podporuje mikropodniky, zlepšuje dostupnosť kapitálu, podporuje inováciu, zlepšuje prístup k výskumu a vývoju a zohľadňuje rôzne vzťahy medzi podnikmi, stanovuje tri kritéria triedenia podnikov, počet pracovníkov, ročný obrat a ročnú bilančnú sumu, na základe ktorých si daný podnik porovná svoje údaje s hraničnými hodnotami a potom môže určiť, či je mikro, malý alebo stredný podnik. Celkovo by sme mohli MSP charakterizovať ako vysoko dynamické, flexibilné a v prevažnej miere úzko špecializované podniky s prehľadnou organizačnou štruktúrou a priamym riadením. MSP majú taktiež aj určité nevýhody, ktoré možno zhrnúť do dvoch oblastí, a to do oblasti výroby a do oblasti marketing (Chodasová *et al.*, 2008).

Opatrenia, ktoré smerujú v prospech MSP pôsobiacich na jednotnom trhu EÚ bez vnútorných hraníc by mali byť založené na jednotnej definícii, čím by sa zlepšila ich dôslednosť a účinnosť a obmedzili by sa deformácie hospodárskej súťaže. Práve v tomto spočíva význam nového triedenia európskych MSP. Nová definícia viac vyhovuje rôznym kategóriám MSP a lepšie zohľadňuje rozličné druhy vzťahov medzi podnikmi. Podporuje sa ňou inovácia a upevňujú sa partnerstvá, pričom sa zaisťuje, aby sa verejné programy zameriavali len na tie podniky, ktoré pomoc skutočne potrebujú. (EK Generálne riaditeľstvo pre podnikanie a priemysel, 2006).

3. Ekonomické realie Bratislavského samosprávneho kraja

Bratislavský samosprávny kraj vznikol 1. decembra 2001 v zmysle zákona NR SR č. 02/2001 o samospráve vyšších územných celkov, ako jeden z ôsmich samosprávnych krajov Slovenska. Nachádza sa v západnej a juhozápadnej časti SR, zaberá územie 2053 km² a svojou rozlohou je najmenším krajom Slovenskej republiky. Z geografického hľadiska je poloha kraja veľmi výhodná, pretože leží na historickej križovatke obchodných ciest – podunajskej a severojužnej, tzv. jantárovej cesty.

K výrazným rozvojovým faktorom Bratislavského kraja patria centrálna poloha kraja v stredoeurópskom priestore, dobrá dopravná dostupnosť a plnenie funkcie medzinárodnej križovatky v cest-

nej a železničnej doprave. Dôležitými faktormi sú aj vzrastajúci význam vodnej a leteckej dopravy a dosiahnutá úroveň ukazovateľov v ekonomickej a sociálnej oblasti.

Bratislavský samosprávny kraj susedí zo severnej a východnej strany s Trnavským krajom, na juhu hraničí s Maďarskou republikou a na západe s Rakúskom. Hranicu s Rakúskom tvorí rieka Morava a v dĺžke 37 km rieka Dunaj. V blízkosti hraníc kraja sú hranice Českej republiky. Na území kraja sa nachádzajú 4 hraničné priechody, z toho tri s Rakúskou republikou, t. j. Jarovce – Kittsee, Záhorská Ves – Angern, Petržalka – Berg a jeden s Maďarskou republikou, t. j. Rusovce – Rajka.

Podľa územno-správneho usporiadania v zmysle zákona NR SR č. 221/1996 Z.z. sa Bratislavský kraj člení na 8 okresov: Bratislava I, Bratislava II, Bratislava III, Bratislava IV, Bratislava V, Malacky, Pezinok a Senec. Okresy Bratislava I až Bratislava V tvoria územie hl. m. SR Bratislavy. Rozlohou 9,6 km² je najmenším okresom, nielen v rámci kraja ale i celej SR, okres Bratislava I, ktorý zaberá len 0,5 % z celkovej rozlohy kraja. Najväčším okresom v kraji je okres Malacky, na ktorý pripadá 46,3 %. Podľa zákona NR SR č. 515/2003 Z.z. sú miestnymi orgánmi štátnej správy obvodné úrady v Bratislave, Malackách, Pezinku a Senci. Samosprávnymi orgánmi sú Úrad Bratislavského samosprávneho kraja a obecné, miestne a mestské úrady. Na území hl. m. SR Bratislavy samosprávne funkcie vykonáva Magistrát hl. m. SR Bratislavy.

Ako najvýkonnejší región v ekonomike Slovenskej republiky sa na tvorbe hrubého domáceho produktu celej SR podieľa cca 26 percentami. V prepočte vytvoreného HDP na 1 obyvateľa v parite kúpnej sily Bratislavský kraj prekračuje priemer EÚ 25 o 15,9 %. Zároveň dlhodobo vykazujú najnižšiu mieru nezamestnanosti spomedzi všetkých krajov

SR a dosahovaná výška priemernej nominálnej mesačnej mzdy je dlhodobo nad úrovňou celoštátnej priemernej mesačnej mzdy.

Organizácie so sídlom v Bratislavskom kraji dosiahli v roku 2008, v porovnaní s ostatnými kraji, v prevažnej väčšine ukazovateľov najvyšší podiel z úhrnu SR. V Bratislavskom kraji bola najvyššia úroveň priemernej nominálnej mesačnej mzdy na zamestnanca, ktorá bola viac ako o tretinu vyššia ako bol priemer za SR. Z hľadiska tržieb za vlastné výkony a tovar v priemysle a aj z pohľadu zamestnanosti sa priemyselná výroba podieľala takmer 65 % a výroba a rozvod elektriny, plynu a vody takmer 35 %.

V rámci priemyselnej výroby mali rozhodujúci podiel podniky orientované na výrobu dopravných prostriedkov, rafinérске spracovanie ropy, výrobu chemikálií, chemických výrobkov a chemických vlákien a výrobu potravín, nápojov a tabakových výrobkov. Z celkovej výmery kraja podiel poľnohospodárskej pôdy k 31. 12. 2008 bol 45,6 %. Kraj má výraznú tradíciu v pestovaní hrozna. Po Nitrianskom kraji je jeho najväčším producentom v Slovenskej republike. Dopravná poloha Bratislavského kraja a osobitne hl. m. SR Bratislavy je významne exponovaná predovšetkým z hľadiska medzinárodného tranzitu. Zastúpené sú všetky druhy dopravy. Špecifické postavenie má vodná doprava, využívajúca vodnú cestu po Dunaji, s realizáciou časti výkonov v námornej a pobrežnej doprave. V Bratislavskom kraji, predovšetkým v hl. m. SR Bratislave, sa vytvorila hustá sieť zariadení vnútorného obchodu, hotelov a reštaurácií, v ktorých k 31. 12. 2008 podnikalo 33 % z celkového počtu podnikov zameraných na tvorbu zisku a viac ako tretina z počtu živnostníkov v kraji. Popri obchode transformačný proces ekonomiky rozšíril terciárny sektor o množstvo subjektov ponúkajúcich rôzne druhy trhových slu-

Tab. 1 Základné charakteristiky Bratislavského samosprávneho kraja.

Okres	Rozloha (v m ²)	Počet obcí	Počet miest	Obyvateľstvo spolu	Hustota obyvateľstva (na km ²)
Bratislava mesto	367 584 374	1	1	432 801	1 177
Bratislava I	9 590 124	1	–	41 086	4 284
Bratislava II	92 490 067	3	–	113 764	1 230
Bratislava III	74 675 032	3	–	63 866	855
Bratislava IV	96 625 626	6	–	97 092	1004
Bratislava V	94 203 525	4	–	116 993	1 242
Malacky	949 609 811	26	2	69 936	73
Pezinok	375 539 629	17	3	59 547	158
Senec	359 890 039	29	1	66 402	184
Bratislavský región	2 052 623 853	73	7	628 686	306

Zdroj: Štatistický úrad SR, údaje k 31. 12. 2010.

žieb. Takmer polovica z celkového počtu subjektov – právnických osôb zameraných na tvorbu zisku a takmer štvrtina z celkového počtu živnostníkov v Bratislavskom kraji podnikalo v oblasti nehnuteľností, prenájomu a obchodných činností.

Medzi najdôležitejšie výhody kraja patria: ekonomický a exportný rast automobilového priemyslu; sústredenosť zahraničného kapitálu; vysoký potenciál ornej pôdy; tradícia vo výrobe zeleniny a v špecifických poľnohospodárskych oblastiach (vinárstvo, ovocie); vysoký prirodzený potenciál

oblasti (zásoby nekovových minerálov, zdroje geotermálnej a podzemnej vody); cestná a železničná križovatka ktorá spája EU s východnou Európou; osobný a nákladný prístav na Dunaji; medzinárodné letisko; vysoká úroveň vysokoškolského vzdelania; vysoká úroveň ekonomicky aktívneho obyvateľstva a nízka úroveň nezamestnanosti.

Výhodná poloha Bratislavského kraja poskytuje výhodné podmienky pre vybudovanie si pozície ekonomicky najvýznamnejšieho kraja v rámci celého Slovenska. Jeho ďalšími pozitívami sú kvalifikovaná pracovná sila, množstvo univerzít a finančných inštitúcií. Priemysel v regióne zahŕňa všetky sektory. Juh regiónu sa špecializuje na odvetvia, ktoré sú svojím charakterom komplementárne k poľnohospodárstvu.

Hlavnými produkčnými odvetviami kraja sú chemický, automobilový, strojársky, elektrotechnický a potravinársky priemysel. Tieto sektory využívajú silné výhody, ktoré kraj poskytuje – vysokú vzdelanostnú úroveň, rozvinutú dopravnú a technickú infraštruktúru, aktívny zahraničný obchod a najvyšší dopyt po tovaroch a službách. Napriek tomuto faktoru je Bratislavský kraj prvým regiónom Slovenska kde obchod a služby získavajú prevahu nad priemyselnou produkciou.

3.1 Analýza malého a stredného podnikania v Bratislavskom samosprávnom kraji

Malé a stredné podnikanie v Bratislavskom samosprávnom kraji je dôležitou súčasťou podnikateľského prostredia, tak ako v ostatných krajoch Slovenskej republiky. Stav malého a stredného podnikania v Bratislavskom samosprávnom kraji sme hodnotili na základe komparácie vývoja počtov právnických a fyzických osôb v Bratislavskom samosprávnom kraji s vývojom počtov právnických a fyzických osôb v ostatných krajoch Slovenskej republiky

Z hľadiska jednotlivých krajov najviac živnostníkov v roku 2010 pôsobilo podľa údajov z registra organizácií ŠUSR v Bratislavskom kraji 58 282, v Prešovskom kraji pôsobilo 56 443, v Žilinskom kraji 56 079, v Nitrianskom kraji 47 759, v Trenčianskom

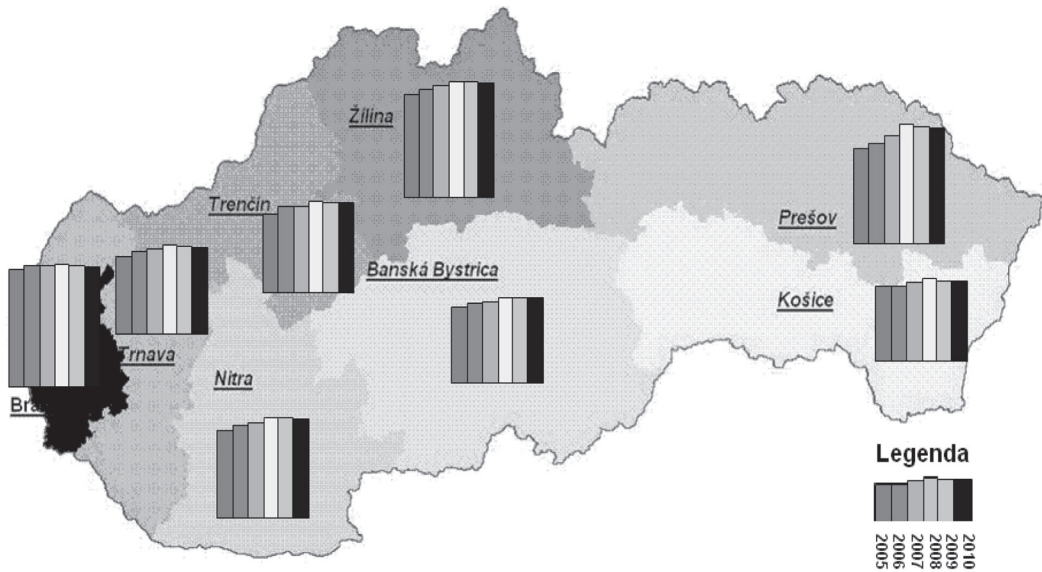
kraji 43 553, v Trnavskom kraji 42 004, v Banskobystrickom kraji 41 156 a v Košickom kraji 38 926. Z pohľadu jednotlivých okresov najviac živnostníkov podniká v okresoch Žilina 13 785, Nitra 12 322, Bratislava V 11 883, Prešov 11 093, Dunajská Streda 10 621 a Bratislava II 10 412. Najmenšie počty živnostníkov sú v okresoch Medzilaborce 622, Sobrance 855 a Poltár 1 024. Vývoj počtu živnostníkov podľa jednotlivých krajov SR od roku 2005 do roku 2010 dokumentuje graf. V každom kraji vývoj počtu živnostníkov bol rastúci. Mierny rast počtu živnostníkov bol v Bratislavskom a v Košickom kraji. Najvyšší rast bol v Prešovskom kraji. (tab. 1)

Analýzou vývoja počtu právnických osôb podľa jednotlivých krajov (tab. 2) zistíme, že najviac ich existuje v Bratislavskom kraji, nasleduje Košický kraj a Prešovský kraj. Ani jeden z uvedených krajov neeviduje pokles celkového počtu právnických osôb. Za Bratislavský kraj v roku 2008 zaznamenáme zvýšenie o 7 629 právnických osôb oproti roku 2007. Konštatujeme, že sa jedná o najvýraznejší nárast za porovnávané obdobie rokov. Trnavský kraj eviduje v roku 2008 najpočetnejšie zvýšenie o 1 739 právnických osôb oproti roku 2007. Trenčiansky kraj (ako sme už uviedli jeden z najslabších krajov) eviduje najpočetnejší nárast v roku 2008 o 1 513 právnických osôb oproti roku 2007. Za Nitriansky kraj konštatujeme, že najvyšší počet právnických osôb zaznamenal v roku 2008 o 2 386 oproti roku 2007.

V Žilinskom kraji, podobne ako v Nitrianskom kraji, evidujeme najpočetnejší nárast počtu právnických osôb spolu v roku 2008 o 1 893 v roku predchádzajúcom. Banskobystrický kraj zaznamenáva najvyšší nárast roku 2010 o 1 481 právnických osôb viac ako roku 2009. Prešovský kraj mal najvyšší nárast v roku 2008 o 1 834 právnických osôb oproti roku 2007, pričom Košický kraj v roku 2008 zvýšil počet právnických osôb o 1 746 oproti roku 2007. Porovnaním počtov podnikov existujúcich roku 2005 a 2010 zaznamenáme nárast počtu podnikov v Bratislavskom kraji o 24 095 podnikov viac ako v roku 2005. Nitriansky kraj obsadil druhé miesto v poradí nárastu podnikov a to o 6 899 spomedzi skúmaných krajov.

Nasleduje Trnavský kraj s nárastom 5 643 podnikov oproti roku 2005, Žilinský kraj s počtom 5 007 podnikov, Košický kraj 4 955, Prešovský kraj 4 777, Banskobystrický kraj 4 513 a na poslednom mieste sa umiestnil kraj s najnižším nárastom za porovnávané obdobie, t.j. Trenčiansky kraj s počtom 3 402 podnikov – spolu.

Na základe vlastníctva bolo z celkového počtu malých a stredných podnikov (PO) v roku 2010 79,4 %

Obr. 1 Vývoj počtu živnostníkov v krajoch SR v rokoch 2005–2010. Zdroj: Správa o stave malého a stredného podnikania v Slovenskej republike za rok 2011.

Tab. 2 Právnické osoby podľa krajov SR 2005–2010.

	Právnické osoby spolu						Index 2010/2005
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
Bratislavský kraj	33411	37360	41019	48648	52884	59965	1,79
Trnavský kraj	11046	12313	13396	15135	16223	17754	1,61
Trenčiansky kraj	12353	13318	13973	15486	15796	16733	1,35
Nitriansky kraj	11909	13254	14425	16811	17711	19880	1,67
Žilinský kraj	13327	14482	15324	17217	17921	19393	1,46
Banskobystrický kraj	14429	15635	16672	18120	18978	20459	1,42
Prešovský kraj	14762	16109	17134	18968	19741	21082	1,43
Košický kraj	15540	16769	17829	19575	20098	21823	1,40

Zdroj: Vlastné výpočty na základe Správy NADSME SR o stave MSP v Slovenskej republike za rok 2011.

podnikov v súkromnom tuzemskom vlastníctve, 13,7 % v zahraničnom vlastníctve, 5,1 % medzinárodným súkromným vlastníctve a 1,1 % v družstevnom vlastníctve. Z celkového počtu malých a stredných podnikov pôsobilo v roku 2010 v Bratislavskom kraji 49 420, v Košickom kraji 14 744, v Nitrianskom kraji 14 301, v Žilinskom kraji 13 390, v Prešovskom kraji 13 120, v Trnavskom kraji 13 136, v Banskobystrickom kraji 12 525 a v Trenčianskom kraji 11 781 (obr. 1).

Rozdelenie podnikov sa v nasledujúcom období výrazne nezmení. Najviac podnikateľských subjektov bude aj naďalej vznikáť v Bratislavskom kraji, pretože v tomto regióne majú podnikatelia najlepšie podmienky pre podnikanie pretože sú tu etablované takmer všetky inštitúcie.

4. Empirický výskum podnikateľského prostredia v Bratislavskom samosprávnom kraji

Podnikateľské prostredie v Slovenskej republike je v posledných rokoch predmetom kritiky. Na základe výsledkom prieskumov Podnikateľskej aliancie Slovenska sa neustále podnikatelia stretávajú z problémami, resp. aktivitami, ktoré bránia podnikateľom vykonávať svoju činnosť. Uskutočňované výskumy sa zameriavajú na viaceré oblasti.

Cieľom výskumu je potvrdiť resp. vyvrátiť hypotézu, že podnikatelia majú problémy získať finančné prostriedky z úverových zdrojov pre malých a stredných podnikateľov, vykonávajúcich podnikateľskú činnosť v Bratislavskom samosprávnom kraji.

Pre účely výskumu sme využili výskumnú metódu dotazovania ako najčastejšie využívanú metódu empirického prieskumu.

4.1 Etapy výskumu

Výskum prebiehal vo viacerých etapách, z ktorých každá z nich mala svoj špecifický priebeh.

1. Etapa – vymedzenie vedeckého cieľa, štúdium faktografickej a odbornej literatúry, oboznámenie sa s určitými špecifickými prvkami podnikateľského prostredia a výsledkom tejto etapy bola formulácia problému na skúmanie.
2. Etapa – vypracovanie dotazníka.
3. Etapa – realizácia výskumu, vyhodnotenie dotazníka, spracovanie získaných údajov.
4. Etapa – interpretácia výsledkov.

Hypotézy a výskumné otázky

Pred začatím výskumu sme stanovili dve základné hypotézy.

Hypotéza H1

Predpokladáme, že 50 % malých a stredných podnikov na svoju podnikateľskú činnosť využíva cudzie zdroje.

Hypotéza H2

Predpokladáme, že malé a stredné podniky pri žiadaní o cudzie zdroje prihládajú na výšku úrokovej sadzby.

So stanovením hypotéz sme položili aj dve výskumné otázky.

Výskumná otázka O1

Využívajú podnikateľské subjekty, resp. malí a strední podnikatelia na svoju činnosť cudzie zdroje?

Výskumná otázka O2

Je výška úrokovej sadzby na úvery podstatným ukazovateľom pri rozhodovaní o žiadosti o úvery?

4.2 Analýza údajov získaných empirickým výskumom

Objektmi výskumu boli malí a strední podnikatelia vykonávajúci podnikateľskú činnosť na území Bratislavského kraja. Pre účely výskumu bolo rozposlaných 150 dotazníkov, z ktorých bolo vrátených 105. Návratnosť dotazníkov bola 67 %. Zo zúčastnených respondentov bolo 63 mužov čo je 60%-tný podiel a 42 žien 40%-tný podiel.

Všetci oslovení respondenti boli vo veku od 18 do 51 rokov veku. Podľa vekových kategórií sme ich rozdelili do deviatich vekových škál v rozpätí od – do:

- Prvá veková škála – respondenti od 18–23 rokov veku.
- Druhá veková škála – respondenti od 24–27 rokov veku.

- Tretia veková škála – respondenti od 28–31 rokov veku.
- Štvrtá veková škála – respondenti od 32–35 rokov veku.
- Piata veková škála – respondenti od 36–39 rokov veku.
- Šiesta veková škála – respondenti od 40–43 rokov veku.
- Siedma veková škála – respondenti od 44–47 rokov veku.
- Osmá veková škála – respondenti od 48–51 rokov veku.
- Deviatá veková škála – respondenti od 52–rokov veku.

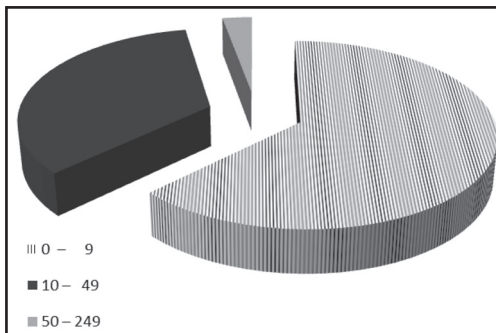
Na základe vekového zloženia respondentov, najviac respondentov, bolo v piatej vekovej škále 36–39 rokov, 36 respondentov. Vo vekových kategóriách 24–27 rokov a 36–39 rokov, bolo po 21 respondentov. Respondentov v siedmej vekovej škále bolo 12 respondentov. Zvyšný počet respondentov bol rozdelený v malom počte do ostatných vekových škála a deviatá veková škála nebola zastúpená. Na základe zisťovaní ako dlho respondenti podnikajú, t.j. či je podnikateľ začínajúci, či podniká menej ako 3 roky, či podniká dlhšie ako 3 roky, sme zistili, že 27 podnikateľských subjektov je začínajúcich, 42 podniká menej ako 3 roky a 36 dlhšie ako tri roky.

V dotazníkovom prieskume sme zisťovali aj veľkosť podniku a prieskumu sme zistili, že 66 respondentov reprezentuje podnikateľské subjekty, ktoré

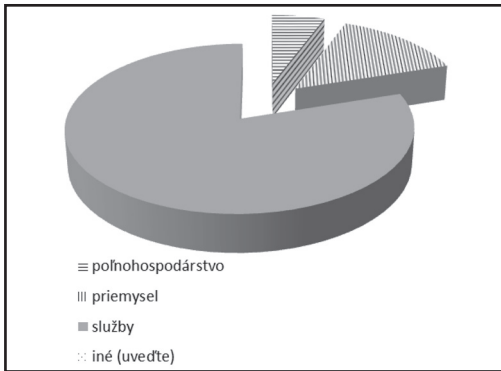
Tab. 3 Dĺžka podnikania v rokoch.

Podnikateľ	%
začínajúci	25,71
podnikajúci menej ako 3 roky	40,00
podnikajúci dlhšie ako 3 roky	34,29
spolu	100,00

Zdroj: vlastné zistenia.

Obr. 2 Podiely podnikateľských subjektov podľa počtu zamestnancov v %. Zdroj: vlastné spracovanie.

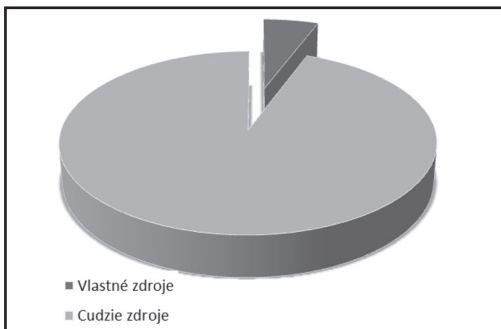

Obr. 3 Oblasť podnikania. Zdroj: vlastné spracovanie.

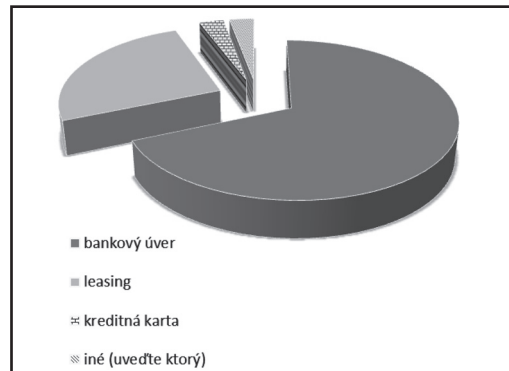
zamestnávajú od 0 do 9 zamestnancov, 36 respondentov reprezentuje podnikateľské subjekty, ktoré zamestnávajú od 10 do 49 zamestnancov a iba traja respondenti reprezentujú podnikateľské subjekty, ktoré zamestnávajú od 50 do 249 zamestnancov.

Oblasť podnikania sme u podnikateľských subjektov zisťovali pomocou otázky: „Uvedte v akej oblasti podnikáte“, 6 zo 105 uviedli ako oblasť podnikania poľnohospodárstvo, 15 priemysel, 64 služby a 0 neuviedlo (obr. 3 – údaje v %).

Výskumná otázka, či využívajú podnikateľské subjekty, resp. malí a strední podnikatelia na svoju činnosť cudzie zdroje a ktoré najčastejšie (úvery, pôžičky, leasing s pod.), sme zistili, že až 94,29 % podnikateľských subjektov využíva na financovanie svojej podnikateľskej činnosti cudzie zdroje a iba 5,71 %, sú takí, ktorí využívajú vlastné zdroje, čo potvrdzujú aj údaje v obr. 4 a zároveň tiež sa potvrdila Hypotéza H1 „Predpokladáme, že na svoju podnikateľskú činnosť využívajú podnikateľské subjekty cudzie zdroje“, kladnými odpoveďami na výskumnú otázku O1 „Využívajú podnikateľské subjekty, resp. malí a strední podnikatelia na svoju činnosť cudzie zdroje?“

Obr. 4 Podiel vlastných a cudzích zdrojov financovania podnikateľskej činnosti. Zdroj: vlastné spracovanie.

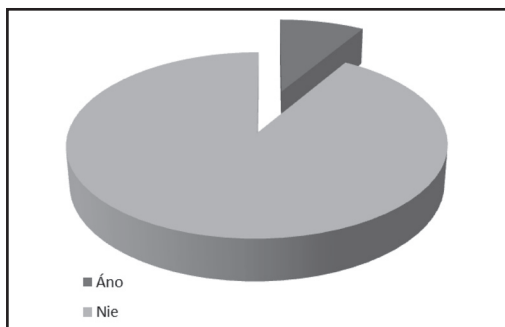
Obr. 5 Štruktúra využívaných cudzích zdrojov financovania podnikateľskej činnosti.

Zdroj: vlastné spracovanie.

Cudzíe zdroje sú pre podnikateľské subjekty najlacnejšími a čo sa týka najviac využívaných foriem. Ak respondenti ste pri otázke č. 5 zakrúžkovali odpoveď b, ktorý z cudzích zdrojov považujete za najdostupnejší, z odpovedí najviac využívaným cudzím zdrojom je bankový úver, ktorý využíva 84 respondentov, leasing, ktorý vyžívajú 27 respondenti a kreditnú kartu využívajú traja respondenti. (obr. 5) Iný cudzí zdroj využívajú tiež traja respondenti, avšak v dotazníku ho nešpecifikovali.

Cieľom nášho výskumu bolo aj zisťovanie možností získania cudzích zdrojov pre podnikateľskú činnosť. Keďže podnikateľské subjekty využívajú najčastejšie úvery na financovanie svojej činnosti, chceli sme, aby respondenti uviedli, či sú podmienky na získanie finančných prostriedkov z cudzích zdrojov primerané. Až 91,43 % respondentov považuje možnosti získania úverových zdrojov za neprimerané a stretávajú sa s nedôverou zo strany bánk (obr. 6).

Úvery sú najvyužívanejšou formou cudzích zdrojov. Zaujímalo nás, čo je pre získavanie finančných prostriedkov z cudzích zdrojov pre podnikateľské subjekty, respondentov najdôležitejším kritériom. Za najdôležitejšie kritérium pri žiadosti o úver považuje 21 respondentov (60 %) výšku úrokovej sadzby, čo potvrdzuje Hypotézu H2 Predpokladáme, že respondenti pri žiadaní o cudzie zdroje prihliadajú na výšku úrokovej sadzby a potvrdzuje výskumnú otázku O2, že výška úrokovej sadzby na úvery je podstatným ukazovateľom pri rozhodovaní o žiadosti o úver, 80 % respondentov zvolilo za najdôležitejšie kritérium pri žiadosti o úver dobu splácania, 42,86 % ručenie a 100 % respondentov, výšku splátky. Jeden respondent zvolil možnosť

Obr. 6 Štruktúra využívaných cudzích zdrojov financovania podnikateľskej činnosti.
Zdroj: vlastné spracovanie.

Tab. 4 Najdôležitejšie kritérium pri získavaní finančných prostriedkov z cudzích zdrojov.

Najdôležitejším kritériom pri získavaní finančných prostriedkov z cudzích zdrojov je:	%
úroková sadzba	60
doba splácania	80
ručenie	42,86
výška splátky	100,00
iné	2,85

Zdroj: vlastné zistenia.

iné, kde uviedol možnosť zvýšenia alebo zníženia splátok (tab. 4).

V závere nami empirického prieskumu môžeme konštatovať, že výskumom sme potvrdili nami stanovenú hypotézu H1, aj hypotézu H2. Kritériom pre potvrdenie hypotézy H1, aj hypotézy H2 bol počet odpovedí presahujúci hranicu 50 %. Respondenti, resp. podnikateľské subjekty využívajú na financovanie svojich investičných projektov vo väčšej miere cudzie zdroje a za najdôležitejšie kritérium pri žiadosti o úver považujú výšku úrokovej sadzby.

5. Diskusia

Malé a stredné podnikanie má svoje výhody a nevýhody, ktoré vyplývajú aj z podnikateľského prostredia. Podnikateľské prostredie, či už v Bratislavskom samosprávnom kraji, či v ostaných krajoch Slovenskej republiky, je už niekoľko rokov zo strany podnikateľských subjektov považované za nedostačujúce. Podnikateľská aliancia Slovenska každoročne vypracováva správu, v ktorej sa vyjadruje k stavu

podnikateľského prostredia v Slovenskej republike a závery bývajú prevažne negatívneho charakteru. Orgány štátnej správy síce vykonávajú nápravu, avšak neustále čelia kritike.

V súčasnosti, keď sa neustále pertraktuje kríza, malé a stredné podniky môžu túto využiť v súlade s možnosťami, ktoré krajiny, medzi nimi aj Slovensko ponúka. V Stratégii Európa 2020 v snahe dosiahnuť stanovené ciele, sú vytýčené iniciatívy, medzi ktorými je iniciatíva Priemyselnej politiky v období globalizácie. Cieľom je zaistiť konkurencieschopnosť v období po prekonaní krízy, predovšetkým podporou malého a stredného podnikania v jednotlivých štátoch Európskej únie, na vytvorenie nových pracovných miest. V rámci Priemyselnej politiky v období globalizácie Komisia navrhla kľúčové aktivity na posilnenie konkurencieschopnosti európskeho priemyslu, ktoré sa bezprostredne dotýkajú aj skvalitňovania podnikateľského prostredia s dôrazom na malé a stredné podniky. Vychádzajúc zo Stratégie Európa 2020, aj z potrieb slovenských podnikateľských subjektov, môžeme konštatovať, že je potrebné:

- upraviť legislatívu, čím sa prispeje k posilneniu konkurencieschopnosti,
- umožniť malým a stredným podnikom, aby mali mať lepší prístup k úverom a dostávať podporu v snahe o cezhraničnú aktivitu.

Výsledkom by malo byť vhodnejšie podnikateľské prostredie a podnikatelia nebudú musieť prekonávať toľko prekážok v snahe o cezhraničnú aktivitu. Priemyselné inovácie by sa mali zrýchliť, čo bude viesť k včasnému zavádzaniu a komercializácii technológií. Vážne problémy sa spájajú prístupom k financovaniu a samotným financovaním. Iniciatíva Priemyselná politika vo veku globalizácie sa preto zameriava aj na zlepšenie cezhraničných podmienok pre rizikový kapitál, projektové financovanie a investície do energetiky, dopravy a informačných a komunikačných technológií.

Záver

Podnikateľská sféra je rozhodujúcim faktorom konkurencieschopnosti v trhovej ekonomike na všetkých jej úrovniach., pretože má významnú úlohu v procese zvládania konkurenčných tlakov trhových síl. Podniky sú nositeľmi stabilizácie, rozvoja, zamestnanosti. Primárnym zdrojom regionálnej konkurencieschopnosti je konkurencieschopnosť jej podnikateľských jednotiek, ktorá je určovaná faktormi všeobecného prostredia, špecifickými faktormi prostredia regiónu, v ktorom podniky uskutočňujú

svoju činnosť a špecifickými faktormi vonkajšieho a vnútorného prostredia podnikov.

Mikropodniky, malé a stredné podniky sú motorom európskeho hospodárstva. Sú základným zdrojom pracovných príležitostí, vytvárajú podnikateľského ducha a inovácie v Európskej únii, sú teda rozhodujúce pre posilnenie, konkurencieschopnosti a zamestnanosti.

Cieľom vedeckej state bolo zistiť stav malého a stredného podnikania v Bratislavskom samosprávnom kraji. Ťažisko práce pozostávalo z komparácie výsledkov v diapazóne rokov 2005–2010 a z empirického výskumu, ktorý bol zameraný na zisťovanie dostupnosti cudzích zdrojov pre financovanie investičných projektov malých a stredných podnikateľských subjektov. Výskum potvrdil, že malí a strední podnikatelia majú problém získať úverové prostriedky na svoju činnosť a jej rozvoj.

Bratislavský kraj s viac ako 600 tisíc obyvateľmi je jediný región, ktorý vďaka rozvinutej ekonomike

je podporovaný cez druhý cieľ kohéznej politiky: Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť. Tento cieľ sa zameriava na posilnenie konkurencieschopnosti a príťažlivosti regiónov, ale aj zamestnanosti predvídaním hospodárskych a sociálnych zmien vrátane zmien spojených s otvorením trhu. Prioritou sú inovácie a podpora vedomostnej spoločnosti. Tiež podpora podnikania, ochrany a zlepšovania životného prostredia. Patrí sem aj zlepšovanie dostupnosti, prispôsobivosti pracovníkov a podnikov, ako aj rozvíjanie trhov práce na princípe sociálnej inklúzie. Výhodná poloha Bratislavského kraja poskytuje výhodné podmienky pre vybudovanie si pozície ekonomicky najvýznamnejšieho kraja v rámci celého Slovenska. Jeho ďalšími pozitívami sú kvalifikovaná pracovná sila, množstvo univerzít a finančných inštitúcií. Priemysel v regióne zahŕňa všetky sektory. Juh regiónu sa špecializuje na odvetvia, ktoré sú svojim charakterom komplementárne k poľnohospodárstvu.

Literatúra

- Beaver, G. (2002). *Small Business, Entrepreneurship and Enterprise Development*. [elektronická verzia]. Pearson Education.
- Cantillon, R. (1931). *Essair sur la nature du commerce en general*. Macmillan. London.
- Chodasová, A. et al. (1994). Podnikanie v malých a stredných podnikoch. ES EU, Bratislava.
- Chodasová, A., Bujnová, D. (2008). *Podnikanie v malých a stredných podnikoch*. Bratislava: EKONÓM.
- Marshall, A. (1920). *Industry and trade: a study of industrial technique and business organization; and of their influences on the conditions of various classes and nations*, third ed. Macmillan and Company, London.
- Schumpeter, J. A. (1934). *The theory of economic development*, Harvard University Press, Cambridge, MA.
- Strážovská, E., Strážovská, E. (1999). *Malé a stredné podnikanie*. Bratislava: EKONÓM, 161 s.
- Strážovská, E., Cibáková, V., Lipianska, J. (1996). Podnikateľský proces – komerčná oblasť. Bratislava: SOFA, 200 s.

- Sirotko, V. (2009). *Súčasná hospodárska kríza a niektoré opatrenia v oblasti MSP* [online].
- Šubertová, E. (2005). *Malé a stredné podnikanie v SR po vstupe do Európskej únie*. Bratislava: KARTPRINT, 82 s.
- NADSME. (2011). *Správa o stave malého a stredného podnikania v Slovenskej republike za rok 2010*. [online]. Bratislava, 2011. Dostupné z: http://www.nadsme.sk/files/Stav_MSP_2010-fin.pdf.
- Obchodný zákonník č. 513/1991 Zb. v znení neskorších predpisov, § 2, ods. 1.
- Odporúčanie Komisie 361/2003/ES. [online]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/sme_definition/sme_report_cs.pdf.
- EK Generálne riaditeľstvo pre podnikanie a priemysel: *Nová definícia malých a stredných podnikov : Uživatelská príručka a modelové vyhlásenie*. [online]. Úrad pre publikácie, s. 6–8.
- Verhees, J. H. M. (2004). *Market Orientation, Innovativeness, Product Innovation, and Performance in Small Firms*. *Journal of Small Business Management*, 42(2), s.134–154.

Doručeno redakci:
Recenzováno:
Schváleno k publikování:

Ing. Jarmila Vidová, PhD.
Ing. Andrea Smiščíková
 Ekonomická univerzita v Bratislave
 Dolnozemska cesta č. 1
 851 04 Bratislava
 e-mail: vidova@dec.euba.sk
 e-mail: smiscikova@azet.sk